

**A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK FEJLŐDÉSÉNEK VIZSGÁLATA
A SEMMELWEIS EGYETEM EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI KARÁN**

Doktori tézisek

Pop Marcel

Semmelweis Egyetem
Patológiai Tudományok Doktori Iskola

Témavezető: Dr. Mészáros Judit dékán, főiskolai tanár, a neveléstudomány
kandidátusa

Hivatalos bírálók: Dr. Sótonyi Péter professzor emeritus, akadémikus
Dr. Jánosi Zoltán, egyetemi tanár, az irodalomtudomány kandidátusa

Szigorlati bizottság elnöke: Dr. Forgács Iván professzor emeritus

Szigorlati bizottság tagjai: Dr. Harmat György, Ph.D.

Dr. Hoyer Mária főiskolai docens, Ph.D.

Budapest
2012

Bevezetés

A Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar (SE-ETK) az egészségügyi szakembereket képző felsőoktatási intézmények rangsorán alapítása óta Magyarország élvonalába tartozik. A hazai és a nemzetközi tendenciákat szorosan követve – nemegyszer megelőzve az igényeket – folyamatosan bővítette, alakította a képzési kínálatát, igazodva a változások által generált társadalmi igényekhez.

Dolgozatomban a gazdasági és társadalmi globalizáció – különösen a migráció – által indukált változások nyomán létrejött társadalmi, szakmai igényeknek való megfelelési folyamatot kívánom bemutatni. A folyamat lényegi eleme a felsőoktatási és egészség tudományi nemzetközi kapcsolatok rendszerében való részvétel, annak aktív alakítása: a nemzetközi együttműködésekben történő napi munka személyi, szervezeti és tárgyi feltételeinek a megteremtése – szakirodalmi szóhasználattal a „nemzetköziesedés”.

Értekezésemmel a Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Karának nemzetköziesítési folyamatát kívánom áttekinteni, a kezdetektől napjainkig; továbbá egy esettanulmány segítségével – az Atlantis Program értékelésével – vizsgálni igyekszem a nemzetköziesítési folyamatnak az intézmény működési, oktatási rendszerére kifejtett hatását.

Az Atlantis program világviszonylatban is egyedülálló, innovatív projekt, amelynek keretében az SE ETK ápoló szakos hallgatói kettős diplomát szerezhetnek, azaz a anyaintézményük diplomája mellett, a program sikeres teljesítése után, megkapják az Atlanti óceán másik oldalán lévő partnerintézmény ápolódiplomáját is. A dolgozatomban részletezett projekt – melyben, mint programkoordinátor és oktató magam is aktív szerepet vállaltam – integrálja a nemzetköziesedés elemeit: egy gyakorlatban megvalósuló sikeres példa a nemzetköziesedés folyamatában.

A kutatás bemutatása

A nemzetköziesedés révén juthatnak el a képző intézmények oda, hogy programjaikban a társadalmi, szakmai tudományos elvárásoknak megfelelni, nyelvi, kommunikációs, kulturális és szociális másságokat felismerni, értelmezni és kezelni képes szakembereket képezzenek.

Dolgozatomban a Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Karának nemzetköziesítési folyamatát tekintetem át a kezdetektől napjainkig.

A kutatásom célja feltárni a háttér motivációkat, áttekinteni a nemzetköziesítés irányába ható kezdeményezések és tevékenységek történetét, és esettanulmány segítségével vizsgálni a nemzetköziesítési folyamatnak az intézmény működési, oktatási rendszerére kifejtett hatását.

Vizsgálati módszerek

- IRODALOMELEMZÉS: a Kar könyvtárban fellelhető dokumentumok elemzése
- KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS: Az interkulturális szükségletek: az egészségügyi rendszerben végzett *kérdőíves* felmérés.
- BEMUTATÁS: Az *Atlantis program* elemző bemutatása.

Hipotézisek

Feltételezem, hogy:

- A SE ETK nemzetközi viszonylatai tekintetében folyamatos fejlődést mutat és egyes tevékenységi elemek tekintetében Európában is példamutató, vezető szereppel bír.
- A Kar hazai környezetében a háttér-motivációk a nemzetközi irodalomban megfogalmazottakkal közel egyezők.
- Az Atlantis program nemzetköziesedés tekintetében Karunk mindezidáig legösszetettebb, átfogó programja, mely nemcsak az előállított szakemberek tekintetében, de a Kar intézményi, oktatási rendszerében is konkrét innovációt jelent.

Várhatóan ***következtetéseimben*** képes leszek:

- a nemzetköziesedési folyamat további irányára prognózist megfogalmazni
- az általunk kidolgozott modellt, mint jó gyakorlati példát terjeszteni
- a kettős diploma intézményesítési folyamatára konkrét útmutatót ajánlani

A kutatás első része a Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar történeti áttekintése

Módszer, cél:

- **irodalomelemzés:** a Kar könyvtárban fellelhető dokumentumok elemzésén keresztül feltárom a Kar megalapításától napjainkig a nemzetköziesedés fontos állomásait képező elemeket (a kari státútum alakulása, az idegen nyelv oktatása, a mobilitási programok, az idegen nyelvű képzés, a személyi és tárgyi feltételek, infrastrukturális feltételek alakulását)

A kutatás második része az interkulturális szükségletek felmérése az egészségügyi rendszerben dolgozók körében

Cél, eszköz:

- **kérdőív** segítségével felmérni az interkulturális kompetenciák jelenlétét a képzési programokban, érvényesülését a napi gyakorlatban (helyzetelemzés), felmérés adott szakmai körben

A kutatás harmadik része az Atlantis program elemző bemutatása

Módszer, cél:

- **dokumentumelemzés** segítségével megítélni az Atlantis program hatékonyságát és szerepét a Kar nemzetköziesedési folyamatában. Ennek érdekében a következő dokumentumokat elemeztem:
 - az amerikai és európai (magyar, finn) projektbeszámolók (2008, 2009, 2010);
 - a program menedzsmentjéhez, hallgatói és oktatói mobilitáshoz kapcsolódó dokumentumok és mobilitási adatok.
- **kérdőíves felméréssel** (TSET) vizsgálni, hogy mennyire lehetséges interkulturális jártasságot szerezni az Atlantis program keretében szervezett külföldi tanulmányok során.

Eredmények, megbeszélés

A társadalmak nemzetköziesedése és a globalizációs folyamatok új kihívásokat támasztanak az egészségügyi ellátó rendszerek, s ezen belül az ápolás és az ápolók képzésével szemben szakmai, etikai, szociális, kulturális és kommunikációs vonatkozásokban egyaránt. A demográfiai változások, az ellátórendszer változásai, a technológia fejlődése, a kliensek mobilitása nagymértékben átalakította az egészségügyi felsőoktatással szemben támasztott követelményeket is.

A globalitás, amely úgy értelmezhető, mint a társadalmak közös felelősségvállalása a közös problémák megoldása érdekében, arra ösztönözte az Egészségtudományi Kart is, hogy a társadalmi elvárásokra időben történő, megfelelő, felelős válaszadással reagáljon.

Dolgozatomban arra kerestem a választ, hogy a Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar miként képes megújulni, milyen eszközöket képes felsorakoztatni annak érdekében, hogy a hagyományos értékek megőrzése mellett hozzáadott értéként az újfajta kompetenciák elsajátításra kerülhessenek.

Az első hipotézisemben azt állítottam, hogy a SE ETK nemzetközi viszonylatai tekintetében folyamatos fejlődést mutat, és egyes tevékenységi elemek tekintetében akár példamutató, vezető szerepe van Európában.

A dolgozatomban áttekintettem az SE ETK és jogelődje nemzetközi kapcsolatainak történetét. A szakirodalom egyértelműen meghatározza a nemzetköziesedésre jellemző legfontosabb elemeket: hallgatói mobilitás, oktatói mobilitás, idegen nyelvű képzés, idegen nyelv oktatása, nemzetközi programok és intézményesítés.

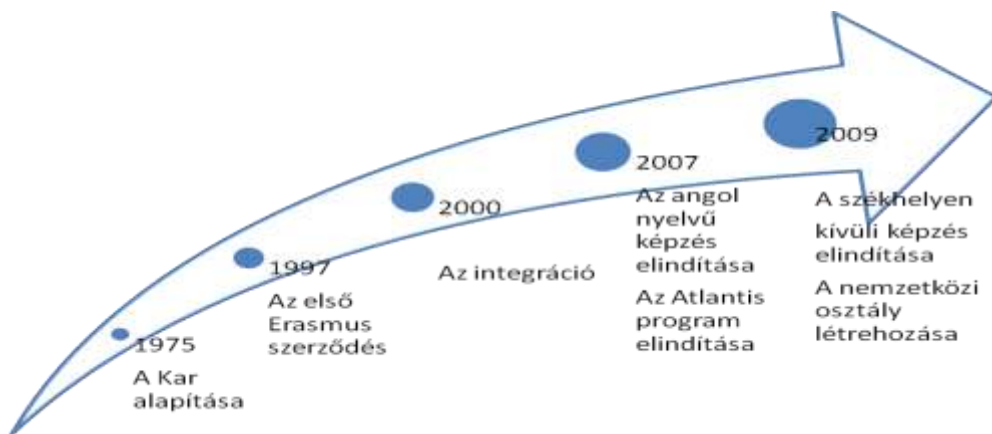
A Kar nemzetközi fejlődésének történeti vizsgálata során valamennyi indikátort azonosítani tudtam. Így garancia van arra, hogy a társadalmi változások által generált igényekre és elvárásokra megfelelően tud reflektálni a Kar; piacképességének megőrzése és fokozása érdekében képes megteremteni a lehetőséget olyan szakemberek képzésére, akik képesek a hivatásuk gyakorlása során a globális gondolkodásra és a kliensek kulturálisan kompetens ellátására is a legkülönfélébb helyzetekben.

A nemzetköziség, a nemzetközi tapasztalatok oktatásban történő felhasználása már a Kar megalakulásakor komoly hagyományokkal bírtak az SE ETK jogelőd intézményében.

Az SE ETK az európai trendekhez alkalmazkodva a 2000-es évek közepétől kezdődően nagy hangsúlyt fektet a nemzetköziesedési folyamat felgyorsítására:

- a külföldi kapcsolatok számának és minőségének fejlesztésére,
- a különféle együttműködési formák széleskörű alkalmazására,
- a külkapcsolatok intézményesítésére.

A Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar nemzetközi kapcsolatainak vizsgálata alapján kijelenthető, hogy a Kar nemzetköziesedésében határozott fejlődési ív rajzolható.

41. sz. ábra A SE ETK nemzetköziesedési folyamatának fontos állomásai.

Tudatos, célirányos fejlesztés eredményeként folyamatosan rendelkezésre állnak a nemzetközi kapcsolatok létrehozásához, működtetéséhez és fejlesztéséhez szükséges személyi és infrastrukturális feltételek:

- **Idegen nyelvű képzés:** a hallgatók 9,8%-a külföldről érkezik, mely arány meghaladja a Magyarországi átlagot (6,6%) és megfelel, egyéb fejlett Európai országok átlagához továbbá igazodik az Unió direktívához
- **Idegen nyelv oktatása:** már a Kar megállapításával egy időben (1975) alakult az idegen nyelvi lektorátus, amely nemcsak a hallgatók, de az oktatók képzés-tanulmányoztatását szervezi. Évről évre csökken a Karon nyelvvizsgát tett hallgatók száma, mely annak köszönhető, hogy nagymértékben megnőtt azoknak a hallgatóknak a száma, akik már felvételük pillanatában rendelkeznek nyelvvizsgával.
- **Jó hallgatói és oktatói nemzetközi mobilitási** mutatók: stagnál a kimenő hallgatók száma, és nő a bejövő hallgatók és oktatók száma. Ez visszavezethető egyrészt arra, hogy a Kar képzési palettáján van angol nyelvű képzés, másrészt jelzi a Kar nemzetközi elismertségét, a képzések kiemelkedő minőségét
- A nemzetköziesedés megvalósítása érdekében a Kar által **felsorakoztatott módszerek** sokszínűségét bizonyítja a probléma komplex, tudatos megközelítése:
 - székhelyen kívüli képzés elindítása Svájcban
 - székhelyen kívüli képzés befogadása és elindítása a Karon: a hagyományos kínai orvos képzés

- ún. „tailor-made”, rövid továbbképző programokkal folyamatosan bővülő képzési kínálat, mely igazodik az aktuális nemzetközi igényekhez és szakmai trendekhez
- a **Távol Kelet** felé irányuló törekvések összhangban vannak azokkal a jelzésekkel melyek azt mutatják, hogy a magyar orvos- és egészség tudományi képzés esetében a potenciális fejlesztési lehetőségek elsősorban a dél-kelet ázsiai régióban, Afrikában és a Közel-Keleten található
- a **kettős diploma** megszerzésére irányuló nemzetközi program, mely vizsgálatom alapján integrálja a nemzetköziesedés minden elemét

Második hipotézisemben azt kívántam igazolni, hogy a Kar hazai környezetében a háttér-motivációk a nemzetközi irodalomban megfogalmazottakkal közel egyezők. A globalizációs elméletek részletesen tárgyalják a globalizációt és az ehhez tartozó politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális kérdéseket, a civilizációs kölcsönhatásokat, valamint a multikulturalizmust. A motivációs tényezők között vannak a változó társadalmi elvárásoknak való megfelelés, a Kar versenyképességének megtartása, a felsőoktatási reform-, a kulturális változások által gerjesztett kihívások, az európai felsőoktatási térség alakulása, a nemzetközi reformfolyamatok követelményei, a hazai jogszabályi hátér változásai, a nemzetközi trendek figyelembevétele és helyi sajátosságoknak megfelelő alkalmazása.

A leírt globalizációs folyamatok felgyorsulása nagyobb felületet és intenzitást adtak és adnak a különböző kultúrák, vallások, civilizációk érintkezésének. A változások természetesen érintették az egészségügyi ellátó rendszert is új igényeket, elvárásokat és szükségleteket generálva az egyén és társadalom szintjén egyaránt. Dolgozatomba a magyar egészségügyi ellátó rendszerben tevékenykedő szakemberek ez irányban megfogalmazott igényét kívántam felmérni.

A gyakorló szakemberek körében végzett felmérés bizonyította, hogy **valódi igény** mutatkozik a szakma gyakorlóitól a társadalmi elvárásokkal kapcsolatos interkulturális készségekre és ismeretekre. Ezeknek azonban jelenleg csak korlátozott mértékben vannak birtokában az érdekeltek: hiányosak mind a tárgyi mind a személyi feltételek.

A felmérés eredményei szerint nagyon magas azok száma, akik vagy nem rendelkeznek, vagy nem tudják megítélni a társadalmi elvárásokkal és jelenségekkel kapcsolatos interkulturális készségeket. Jelentős különbség mutatkozik ezen a téren a nyelveket beszélő, a más ellátó rendszert ismerők javára azokkal szemben, akik nem beszélnek nyelveket és/vagy nem rendelkeznek ismeretekkel más ellátó rendszerről.

A válaszadók több mint 90%-a fontosnak tartja munkája során ezen készségeket, ismereteket és fontosnak ítéli a nyelvi és kulturális elemek szükségességét az ápolási protokollokban. Ugyanakkor csak 10% ítéli úgy, hogy teljes mértékben van lehetősége kielégíteni az ellátottak kulturális, nyelvi és szociális szükségleteit a jelen ellátó rendszerben

Vizsgáltam a végzettség és az interkulturális készségek közötti összefüggéseket, és összehasonlítottam a főiskolai és az OKJ végzettséggel rendelkezők által adott válaszokat az **ismeretek/tudás és az attitűd** vonatkozásában. Arra a kérdésre kerestem a választ, hogy milyen mértékű különbségek mutatkoznak a főiskolai és az OKJ végzettséggel rendelkező szakemberek között.

Eredményeink alapján megállapítható volt, hogy a főiskolával rendelkezők nagyobb aránya beszél nyelveket, magasabb szintű ismeretségekkel és több gyakorlattal rendelkeznek. Ez az eredmény annak tudható be, hogy 1993 óta kialakult a főiskolai végzettséggel rendelkező szakdolgozók azon rétege, akik már több mint 15 éves szakmai tapasztalattal rendelkeznek. Ehhez hozzájárult az a tény, hogy a diplomás ápolók egy része munkamelléti képzésben szerezték meg diplomájukat.

Az attitűd komponens vonatkozásában a főiskolai végzettséggel rendelkezők fontosabbnak ítélik például a non-verbális kommunikációt és a betegek szociokulturális sajátosságait a betegek jólléte szempontjából. Szintén a főiskolával rendelkezők nagyobb százaléka tartja megfelelőnek a gyakorlatban használt ápolási protokollokat szemben az OKJ végzettséggel rendelkezőkkel.

Összegzésként megállapítható volt, hogy bár a főiskolával rendelkezők esetében az ismeretek és az attitűd komponens vonatkozásaiban jobb eredmények születtek, a fentebb kifejtett okok miatt szükséges ezen ismeretek továbbfejlesztése.

A felmérés eredményeit elemezve felmerült, hogy érdemes lenne továbbvizsgálni és keresni a választ arra a kérdésre, hogy mi állhat a fentebb megfogalmazott különbség hátterében: a végzettségből adódó ismeretek hiánya, a végzés időpontja, az egészségügyben ledolgozott évek és/vagy az adott munkaterület?

Véleményem szerint a képzés oldaláról elsősorban a **gyakorlati felkészítés** hiányosságai merülhetnek fel oki magyarázatként mind az interkulturális készségekkel és szükségletekkel kapcsolatos ismeretek, mind az attitűd komponensre vonatkozó eredmények hátterében.

A megállapított hiányosság egy multiszektoriálisnak mondható probléma. Egyaránt érinti az ellátó rendszert és az egészségügyi képzést.

A probléma egyik lehetséges megoldását az Atlantis programban próbáltuk ki. A megoldás nem az egészségügyi felsőoktatás saját ötlete, hanem az európai felsőoktatási térség szülte.

Szakirodalmi adatok bizonyítják, hogy a képzőintézmények tisztában vannak az interkulturális készségek fontosságával, de az ezek eléréséhez szükséges eszköztárunk nem mindig elégséges.

A tantervek tartalmaznak elméleti felkészítést szolgáló elemeket, azonban irodalmi adatok bizonyítják, hogy az egészségügyi terület gyakorlat-orientáltsága miatt az elméleti ismereteket interiorizálni csak gyakorlati képzésben lehet.

Harmadik hipotézisemben azt állítottam, hogy az Atlantis program nemzetköziesedés tekintetében Karunk mindezülig legösszetettebb, leginkább átfogó programja, amely nem csak a felkészített szakemberek tekintetében, de a Kar intézményi, oktatási rendszerében is konkrét innovációt jelent. Azt feltételeztem, hogy a Programban megvalósult mobilitás képes pótolni a gyakorlati felkészítés hiányosságait.

Az eredmények alátámasztják hipotézisemet.

Az Atlantis program és a Kar nemzetköziesedési folyamata közötti összefüggések vizsgálatára a Jane Knight által leírt **ciklikus modellt** használtam. Az elemzés eredményei azt mutatták, hogy a program integrálja a nemzetköziesedési folyamat valamennyi, a szakirodalomban is megfogalmazott komponensét

A program sikerességét, működőképességét bizonyítják a megvalósult mobilitás adatai. A programban részt vett magyar hallgatók mindegyike (15 fő) sikeresen teljesítette a program és egyben a Kar képzési követelményeit, 10-en közülük az amerikai intézmény követelményeit is, és így megszerezték az amerikai diplomát is. Két magyar hallgató, bár teljesítette az amerikai intézmény elvárásait, nem szerezhette meg a diplomát, mert még nem tettek eleget az ETK diplomaszerezés feltételeinek (a hazai diploma megszerzése a külföldi diploma kiadásának feltétele a Programban).

A finn hallgatók szinte azonos arányban teljesítettek az otthoni intézmény elvárásait. A programban részt vett tíz amerikai hallgató közül hatan teljesítették az otthoni intézmény elvárásait és szerezték meg diplomájukat, és négy hallgató szerezte meg a SE ETK diplomáját. Egy amerikai hallgató teljesítette az SE feltételeit, de mivel a hazai diplomáját nem szerezhette meg, az SE diplomát sem kaphatta még meg.

A kiadott kettős- diplomák bizonyítják, hogy a kidolgozott képzési program sikeresen integrálja az európai és amerikai partnerek tanterveinek részelemeit.

A programban részt vett **oktatók visszajelzései** alapján a program egyik fontos hozadéka az oktatók számára:

- a három ország, illetve a két kontinens egészségügyi rendszerében történő elmélyedés,
- egy más oktatási kultúra megismerése,
- lehetőség új pedagógiai módszerek elsajátítására és integrálására,
- szakmai nyelv gyakorlása egy multikulturális környezetben,
- oktatók személyes szakmai és kulturális fejlődése.

A szakirodalomban megfogalmazottak értelmében a sikeres nemzetközi kapcsolatok nem nélkülözhetik a tanárok **interkulturális kommunikációs készségét** az adott idegen nyelven. Fontos, hogy a gyakorlati szempontok érvényesülése mellett is megfelelően használják azt az idegen nyelvet.

A projektben megfogalmazott elvárások és az oktatók visszajelzései egyértelműen alátámasztják, hogy a Program kitűnő lehetőséget biztosított a szakmai nyelv gyakorlására egy interkulturális környezetben, amely hozzájárul az oktatók interkulturális kommunikációs kompetenciájának fejlesztéséhez.

A nemzetköziesedés lényegi eleme a nemzetközi programokban **szerzett interkulturális jártasság is**. Az Atlantis program egyik célja hozzájárulni az interkulturálisan kompetens szakemberek képzéséhez. Fontos visszajelzésnek tekintettük annak megítélését, hogy milyen mértékben érte el a Program ezt a célját.

Az Atlantis program elemzése során egy kérdőíves felmérés (Transcultural Self Efficacy Test - TSET) segítségével felmértük, hogy mennyire lehetséges interkulturális jártasságot szerezni a Program keretében szervezett külföldi tanulmányok során. A TSET tudás-, attitűd-, viselkedés és kompetencia elemeket egyaránt tartalmaz és a Jeffrey's féle kulturális kompetencia és önértékelési modelljére épül (Cultural Competence and Confidence - CCC). Ennek eredményeit összehasonlítottam a Programban közreműködő amerikai és finn partnerek által azonos céllal végzett felmérések eredményeivel.

Az általunk és partnereink által végzett független felmérések azt mutatják, hogy azok a hallgatók, akik a programunkban részt vettek:

- magas szintű interkulturális jártasságról számolnak be abszolút értékben; a válaszolók többsége az értékelő skála felső harmadát jelölte meg, amely a szakdolgozók körében végzett felméréshez képest lényegesen magasabb szintű értékeket mutatott
- nyitottak a kulturális különbségekre és
- rendelkeznek a globális gondolkozás képességével.

Eredményeink **alátámasztják** a szakirodalmi adatokat, miszerint az interkulturális tanulás folyamata nem kizárólag elméleti anyagok elsajátítását, hanem készségek, jártasságok tapasztalati úton történő megszerzését, némely esetben kísérletezés során elsajátított ismereteket jelent.

A Program négy éve alatt kialakult a megvalósításhoz szükséges oktatás módszertana, és a csereprogram lebonyolításához, támogatásához szükséges **intézményi és adminisztrációs háttér**: kredit-elismerési folyamat, szemeszterek beosztása, TCN-certificate, nyelvi tutoriális rendszer, a gyakorlatok tutorálási rendszere, s a szakdolgozat tutorálási rendszere. Létrejött egy új tanulmányi modell, egy standard hallgatói tanulmányi út, ami a kreditátvitel intézményi gyakorlatát követve elvezet az anyaintézmény és fogadóintézmény diplomájához, annak megszerzéséhez egy standardizált automatizmuson keresztül. Így joggal elmondható, hogy **megvalósult a Program intézményesítési folyamata**.

Az Atlantis Programban kidolgozott képzési modell egy olyan új eszköznek tekinthető, aminek működőképességét és eredményességét bizonyítottuk.

A Kar megalakulása óta a globalizációs folyamatok új kihívásaira folyamatosan képes reflektálni. Ehhez a személyi, tárgyi és infrastrukturális feltételeket folyamatosan képes megteremteni és megújítani, amely folyamat eredménye a jelenleg is működtetett, széleskörű nemzetközi kapcsolatrendszer, és a világon elsőként létrehozott ápoló kettős-diplomához vezető nemzetközi együttműködésben megvalósuló, sikeres képzési program.

Javaslatok

1. A Kar nemzetköziesedési stratégiájának folyamatos felülvizsgálata és fejlesztése, igazítása a változó gazdasági, társadalmi és szakmai igényekhez. A végső cél változatlan: a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése, a nemzetközi programok integrációja a Kar képzési struktúrájába és mindennapi létébe
2. Az üzleti alapra helyezett nemzetközi kapcsolatok fejlesztése és az ezzel kapcsolatos nemzetközi marketing fokozása, mely igazodik az adott piac szükségleteihez és igényeihez
3. Az Atlantis programban kidolgozott mobilitási program alkalmazása, kiterjesztése, kipróbálása más szakképzésekben
4. Tekintettel a program magas költségeire a tömeges alkalmazás helyett a tehetséggondozás egy módja lehet. Fenntartása érdekében egy ösztöndíjrendszer kidolgozását javasoljuk, mely támogatná a tehetséges magyar s más külföldi hallgatókat, hogy tanulmányaik ideje alatt vegyenek részt kettő-vagy többoldalú nemzetközi mobilitási programban
5. Az eredmények terjesztése és publikálása.

A disszertáció témájához kapcsolódó eredeti közlemények

1. Pop M, Hollós S, Vingender I, Mészáros J.(2009) Új utak az egészségügyi felsőoktatásban: az ápolás(irányítás) és oktatásának globalizációja - Kettős diploma ápolóknak. Orv Hetil, 150(10):437-42.
2. Pop M, Hollós S, Mészáros J, O'Toole M, Maher MD, Ikonen T.(2010) Can we guarantee the successful recognition of the Transatlantic Curriculum in Nursing programme on both sides of the Atlantic? J Med Ar, 13 :(4): 59-66.
3. Pop M, Mészáros J, Hollós S. (2012) Az interkulturalitás megítélése az ápolásban: Egy felmérés tapasztalatai. Orv Hetil 153(39):1711-1718.

A disszertáció témájához kapcsolódó konferencia kiadványok

1. O'Toole M, Pop M, Ikonen T, Maher M, Hollós S, Balogh Z. The Transatlantic Nursing Curriculum Project (TCN)- an Innovation in Global Education for the Nursing Workforce. In: ICERI2010 Proceedings: 3rd International Conference of Education, Research and Innovation. Konferencia helye, ideje: Madrid, Spanyolország, 2010.11.15-2010.11.17. p. 5901-5905.(ISBN:978 84 614 2439 9)
2. Pop M. Developing a Transatlantic curriculum in nursing. In: 25th DRC Annual Meeting and Conference. Budapest, Magyarország, 2008.09.28 Budapest: Eötvös Univ. Press, p. 189-192.(ISBN:9789632841069)
3. O'Toole MT, Stam L, Yong A, Ikonen T, Pop M. Globalization of Nursing Education for Nursing Leadership. In: 4th International Nursing Management Conference: "Toward a New World: Challenges for Nursing Leadership". Konferencia helye, ideje: Antalya, Törökország, 2008.10.13-2008.10.15. Antalya: p. 33.
4. Pop M.The effect of transition period on teaching system: new challenges in nursing education. In: Bridging between Health Services and Education: Conference book. Konferencia helye, ideje: Setúbal, Portugália, 2006.04.19-2006.04.22. Setúbal: p. 74.

A disszertáció témájához közvetlenül nem kapcsolódó eredeti közlemények

1. Pop M. A depressziós beteg ápolásának irányelvei. *Nővér Praxis* 2003; 6:(1-2):15-18.
2. Pop M. Kompetencia az ápolásban. *Nyírlevél* 2006; 5:(11) 1-3.
3. Pop M, Mészáros J, Matei G.. *Psichiatria in oglinda trecutului si a postmodernismului*. *Maramuresul Medical* 2008; 10:(31): 22-23.
4. Pop C, Pop M, Pop L. Hyperglycaemia in Acute Coronary Syndrome: an unsolved problem in clinical medicine. *New medicine* 2009; 13:(4): 109-113.
5. Kassai-Farkas Á, Környey E, Győri L, Pop M. Kézikönyv az "Alkohol-prevenció, korai kezelésbe vétel az egészségügyi ellátórendszerben" című programhoz. Budapest, 2009.